

معصومه‌ای که محدثه بود

با ظهور و گسترش اسلام ارزش وجودی زن معنی پیدا کرد و پیامبر اسلام با رها ساختن زنان از قید و بندهای جاهلی آنان را با ارزش درونی و ظاهری خود آشنا کرد و در این میان زنان بزرگوار خاندان عصمت و طهارت(ع) که در دامن امامت، ولایت و تقوا رشد و نمو پیدا کرده‌اند همگی به ارزش‌های والای انسانی آراسته بوده‌اند.

با ظهور و گسترش اسلام ارزش وجودی زن معنی پیدا کرد و پیامبر اسلام با رها ساختن زنان از قید و بندهای جاهلی آنان را با ارزش درونی و ظاهری خود آشنا کرد و در این میان زنان بزرگوار خاندان عصمت و طهارت(ع) که در دامن امامت، ولایت و تقوا رشد و نمو پیدا کرده‌اند همگی به ارزش‌های والای انسانی آراسته بوده‌اند.

به گزارش خبرنگار خبرگزاری رسا، با ظهور و گسترش اسلام، رشد و تربیت زنان در زیر پرتو الهی شروع شد و پروردگار متعال ارزش وجودی زن را بیان کرد؛ پیامبر اسلام با رها ساختن زنان از قید و بندهای جاهلی آنان را با ارزش درونی و ظاهری خود آشنا کرد و شخصیت و جایگاه اصلی آنان را به جامعه معرفی نمود. در این میان زنان بزرگوار خاندان عصمت و طهارت(ع) که در دامن امامت، ولایت و تقوا رشد و نمو پیدا کرده‌اند، همگی به ارزش‌های والای انسانی آراسته بوده که یکی از این بانوان حضرت فاطمه معصومه(س) دختر امام هفتم شیعیان امام موسی بن جعفر(ع) است که در ادامه به گزیده‌ای از زندگینامه و جایگاه علمی و معرفتی ایشان می‌پردازیم.

ولادت و زندگینامه

حضرت فاطمه معصومه(س) دختر امام موسی بن جعفر(ع) و خواهر امام رضا(ع) است که در روز 1 ذی‌قعدة 173(هجری قمری) در شهر مدینه به عرصه وجود افتخار داد و پا به این عالم خاکی نهاد؛ وی 25 سال با امام رضا(ع) اختلاف سنی داشت و هنگامی که چشم به جهان گشود، شادی و سرور وصف ناپذیری را به خانه امام هفتم شیعیان جاری ساخت و انتظار آنان از مژده امام صادق(ع) در رابطه با تولد ایشان را پایان داد.

امام موسی بن جعفر(ع) با داشتن دختران بسیار، علاقه شدیدی به حضرت فاطمه معصومه(س) داشت؛ چرا که در میان آنها ایشان دارای درجه بالایی از علم، تقوا، جهاد و ارزش‌های والای انسانی بود و این معیارها بارها در کلام معصومین، پیامبران و بسیاری از آیات قرآن از یک انسان کامل نامبرده شده است.

آن حضرت به همراه برادرش امام هشتم شیعیان جهان، در دامن یک مادر به نام نجمه خاتون که از اهالی مغرب بود رشد و پرورش یافت. در حالی که پدر بزرگوارشان در زندان هارون الرشید در حبس بود و در همان زندان هم به شهادت رسید.

تا سن شش سالگی محضر پدر بزرگوارش را درک کرد و بعد از شهادت پدر در سال 179(هجری قمری) تحت کفالت برادرش امام رضا(ع) قرار گرفت و تا سال 200(هجری قمری) یعنی 21 سال تمام، در کنار برادر بزرگوارشان به مقامات عالی و کمالات علمی، عرفانی و اخلاقی دست یافت.

معنی نام معصومه

بسیاری از بزرگان دین علت اصلی القای لقب معصومه به ایشان را تجلی عصمت حضرت زهرا(س) در آن حضرت می‌بینند؛ چرا که ایشان بانویی بهشتی، به دور از پلیدی‌ها و غرق در عبادت و زهد بود چنان که فقیه اندیشمند جهان تشیع، مرحوم علامه مجلسی در روایتی نقل می‌کند که امام رضا(ع) فرمودند هر کس معصومه را در قم زیارت کند، مانند کسی است که من را زیارت کرده است.

به جز لقب معصومه القاب دیگری برای ایشان اتلاق می‌شود که می‌توان طاهره(پاکیزه)، حمیده(ستوده)، بَرّه(نیکوکار)، رشیده(حد یافته)، تقیه(پرهیزگار)، رضیه(خشنود از خدا)، مرضیه(مورد رضایت خدا)، سیده صدیقه(بانوی بسیار راستگو)، سیده رضیه مرضیه(بانوی خشنود خدا و مورد رضای او)، سیده نساء العالمین(سرور زنان عالم) و هم چنین محدثه و عابده از صفات و القاب ایشان نام برد.

علت ازدواج نکردن حضرت معصومه(س)

برخی علت ازدواج نکردن ایشان را نبود همسری هم کفو دینی و فرهنگی در برابر ایشان دانسته‌اند و شاید بر همین اساس امام صادق(ع) فرمودند: «اگر خداوند متعالی امام علی(ع) را برای حضرت زهرا(س) خلق نمی‌کرد، در سراسر زمین از حضرت آدم(ع) گرفته تا هر انسانی بعد از او همسر و همتای مناسبی برای ایشان پیدا نمی‌شد.»

عده‌ای دیگر هم این نظر را دارند که مهمترین عاملی که سبب شد حضرت ازدواج نکنند، جو خفقانی بود که در آن زمان توسط هارون الرشید بر علیه امام موسی بن جعفر(ع) ایجاد شده بود و این جو خفقان به نحوی شدید بود که کسی جرأت نداشت برای رفع احتیاجات شرعی به درب منزل ایشان رجوع کند تا چه رسد به این‌که کسی بخواهد از دختران امام خاستگاری کند.

جایگاه علمی ایشان

محل رشد و تربیت ایشان در خانواده‌ای بود که مخزن اسرار علم الهی بودند و حضور وی در کنار پدری همچون امام موسی بن جعفر(ع) و برادری همچون امام رضا(ع) که از علم لدنی برخوردار بودند، سبب شد تا ایشان نیز از جهت آگاهی به مسائل دینی و علمی و معارف اسلامی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار باشند و به حد بالایی از درجه آگاهی علمی برسند.

بررسی سیره زندگی و نحوه تربیتی ایشان، بیانگر این مطلب است که تقوا و عمل صالح مهمترین عامل برای رسیدن به درجات رفیع علمی است که در این میان بین زن و مرد هیچ فرقی نیست و برترین راه برای رسیدن به درجه بالای کمال، الگوپذیری از کسانی است که به مقام قرب الهی رسیده و از راه اصلاح نفس خود، هدف را درک کرده‌اند.

نقل شده که روزی جمعی از شیعیان، به قصد دیدار امام موسی بن جعفر (ع) و پرسیدن پرسش‌هایی از ایشان، به مدینه منوره مشرف شدند. چون امام موسی بن جعفر (ع) در مسافرت بود، پرسش‌های خود را به حضرت معصومه (س) که در آن هنگام کودکی خردسال بود، تحویل دادند. فردای آن روز بار دیگر به منزل امام (ع) رفتند، ولی هنوز ایشان از سفر بازنگشته بود. پس به ناچار، پرسش‌های خود را باز خواستند تا در مسافرت بعدی به خدمت امام (ع) برسند، غافل از این که حضرت معصومه (س) جواب پرسش‌ها را نگاشته است. وقتی پاسخ‌ها را ملاحظه کردند، بسیار خوشحال شدند و پس از سپاسگزاری فراوان، شهر مدینه را ترک گفتند. از قضای روزگار در بین راه با امام موسی بن جعفر (ع) مواجه شدند و ماجرای خویش را باز گفتند. وقتی امام پاسخ پرسش‌ها را مطالعه کردند، سه بار فرمود: فداها ابوها.

محدثه بودن آن حضرت

فشارهای سیاسی در زمان زندگی ایشان سبب شد که نقل کردن حدیث بسیار مشکل شود؛ ولی با این حال، نام ایشان در برخی از احادیث جز سلسله راویان به چشم می‌خورد که بیانگر محدثه بودن آن حضرت است. لازم به ذکر است که همه احادیثی که ایشان نقل کرده‌اند، بر حول و محور ولایت و امامت است که از باب تبرک برخی از آنها ذکر می‌شود؛

حدیث کرد برای ما، فاطمه دختر امام صادق (ع) و او گفته است که فاطمه دختر امام باقر (ع)، از فاطمه دختر علی بن الحسین، از فاطمه و سکینه دختران امام حسین (ع) و آنها از ام کلثوم دختر فاطمه (س) نقل کردند که فاطمه دختر رسول الله (ص) فرمود: «آیا فراموش کرده‌اید سخن رسول خدا (ص) را در روز غدیر خم که فرمود: من مولای هر که هستم، علی هم مولای او است. و فرمود: ای علی تو برای من، همانند هارون برای موسی (ع) هستی؟

و برای نمونه‌ای دیگر، حضرت معصومه (س) با چند واسطه از حضرت زهرا (س) نقل می‌کنند که فرمود: پیامبر (ص) در شب معراج به بهشت رفت و بر روی پرده ای در قصر بهشت دید که چنین نوشته شده: «لا اله الا الله محمدا رسوله علی ولی القوم؛ معبودی جز خدای یکتا و بی‌همتا نیست و محمد (ص) رسول خدا و علی (ع) ولی و رهبر مردم است» و بر روی پرده درگاه قصر دیگری نوشته شده است: «شیعت علی هم الفائزون؛ شیعیان علی (ع) رستگاران» و نیز با چند واسطه از رسول خدا (ص) نقل می‌کند که فرمود: «الا من مات علی حب آل محمد مات شهیدا؛ آگاه باشید کسی که با حب آل محمد از دنیا برود شهید از دنیا رفته است.»

مقام شفاعت

بالاترین مقام شفاعت در عالم، مختص پیامبر اسلام (ص) است که در قرآن کریم از آن به مقام محمود تعبیر شده است و گستردگی آن در آیه (ولسوف یعتیک ربک فترضی) بیان گردیده که این گستردگی شامل دو تن از بانوان مکرمه جهان اسلام می‌باشد که می‌توانند شفاعت گسترده‌ای را در روز جزا داشته باشند که آن دو تن حضرت زهرا (س) و حضرت معصومه (س) هستند.

در مورد شفاعت گسترده حضرت زهرا (س) می‌توان مهریه آن حضرت که شفاعت است را عنوان کرد که به هنگام ازدواج آن حضرت با امام علی (ع) از جانب پروردگار متعال، پیکی طاقه‌ای ابریشمی را برای آن حضرت هدیه آورد که بر روی آن جمله (خداوند مهریه حضرت زهرا (س) را شفاعت گنهکاران از امت محمد (ص) قرار داد) نقش بسته بود.

بعد از حضرت زهرا (س) در راستای گستردگی شفاعت مقامی کسی مانند حضرت معصومه (س) نیست که امام جعفر صادق (ع) در این رابطه می‌فرمایند: «تدخل بشفاعتها شیعتنا الجنة باجمعهم؛ با شفاعت او همه شیعیان ما وارد بهشت می‌شوند.»

وفات

هنگامی که امام رضا (ع) به اجبار حاکم وقت مامون عباسی از مدینه به سمت طوس عازم سفر شد، سن مبارک حضرت معصومه (ع) 27 بود و پس از هجرت امام رضا (ع) مدت یک سال را دور از ایشان سپری کرد.

حکم ولیعهدی نیرنگی بود که مامون عباسی آن را به اجبار به امام رضا (ع) تحمیل کرد و ایشان را از اقامت اجباری و طولانی در طوس خبر داد؛ ایشان بعد از قبول ولیعهدی مامون عباسی نامه‌ای را برای بستگان خود در مدینه، به ویژه برای خواهر خود فرستاد و آنان را به طوس دعوت نمود و وقتی نامه به دست حضرت معصومه (س) رسید، ایشان بی‌درنگ برای ملحق شدن به برادر خود در خراسان با گروهی از برادران، خواهران و بستگان عازم سفر شدند.

پس از طی مسیری بسیار طولانی و از دست دادن برخی از بستگان در طول مسیر راه، ایشان به شهر ساوه رسیدند و در این شهر بیمار شدند که عده‌ای این بیماری را مسمویت به وسیله زهر عنوان می‌کنند؛ پس از این‌که ایشان بیمار شدند و امکان ادامه سفر از میان رفت، قصد شهر قم را نمودند و به آن شهر رفتند.

ایشان به مدت 17 روز در شهر قم در منزل موسی بن خزرج اقامت داشتند و سرانجام در سال 201 (ه ق) به دیدار معبود شتافتند.

تأملی در باب رحلت حضرت

برخی از راویان علت رحلت ایشان را چنین بیان می‌کنند: مردم ساوه در آن زمان از دشمنان سرسخت اهل بیت (ع) بودند و به همین علت وقتی کاروان حضرت معصومه (س) و همراهان ایشان به این شهر رسیدند جمعی از مردم به آنها حمله کردند و جنگ سختی بین آنها درگرفت که در این میان برخی از برادران و برادرزادگان حضرت به شهادت رسیدند و حضرت از شهادت ایشان به شدت ناراحت شده و بر اثر این ناراحتی بیمار گشتند و بعد از آن روانه قم شدند و بعد از 17 روز اقامت در این شهر رحلت کردند.

در روایتی دیگر هم نقل شده که وقتی کاروان به شهر ساوه رسید و اقامت کوتاهی در آنجا داشتند، در غذای حضرت توسط زنی که دشمنی سرسختی با اهل بیت (ع) داشت زهر ریخته و سبب مسمومیت حضرت معصومه (س) شد و این مسمومیت حضرت را به شهادت رساند.

فضیلت زیارت ایشان

در فضیلت زیارت حضرت معصومه (س) احادیثی از ناحیه ائمه معصومین (ع) وارد شده است که امام صادق (ع) در این رابطه می‌فرماید: «خدا را حرمی است و آن مکه است. سول خدا (ص) را حرمی است و آن مدینه است. امیر مؤمنان (ع) را حرمی است و آن کوفه است و ما اهل بیت (ع) را حرمی است و آن قم است.»

روایت دیگری از امام صادق (ع) وارد شده که می‌فرماید: «در قم، بانویی از فرزندان من که نام آن «فاطمه بنت موسی» است رحلت می‌کند و با شفاعت او همه شیعیان ما وارد بهشت می‌شوند. و در بیانی دیگر زیارت او معادل بهشت نقل شده است.»

در حدیثی از امام رضا (ع) آمده است که هر کس او را زیارت کند، مرا زیارت کرده است و در فرمایشی دیگر می‌فرماید: بهشت از آن اوست.

امام جواد (ع) می‌فرماید: هر کس قبر عمه‌ام حضرت معصومه (س) را با علاقه و معرفت در قم زیارت کند، اهل بهشت خواهد بود.

مرقد مطهر

محلّی که هم اکنون مرقد مطهر حضرت معصومه (ع) است، از باغ‌های ساحلی متعلق به موسی بن خنجر است که پس از وفات ایشان، جنازه مطهر را غسل و کفن کردند که در این هنگام از جانب صحرا دو نفر سوار نقابدار پیدا شدند و بر جنازه حضرت نماز خواندند، سپس داخل سرداب شده جنازه را دفن کردند، که بعضی احتمال داده‌اند آنها امام موسی بن جعفر (ع) و امام رضا (ع) بوده‌اند.

موسی بن خنجر سقف و سایبانی از حصیر و بوریا بر سر قبر برافراشت تا هنگامی که حضرت زینب (س) دختر امام جواد (ع) وارد شهر قم شد و قبه‌ای بر آن مرقد مطهر بنا کرد.